

RRI Tools - Fundació Bancària “la Caixa”

Introducció

La recerca i la innovació tenen un gran impacte i són essencials en el progrés envers un creixement més intel·ligent, sostenible i integrador de la nostra societat. Amb aquesta visió, el sistema d'R+I fa esforços per transmetre al ciutadà els seus resultats, escoltar quins són els grans reptes socials i oferir solucions des del coneixement, crear noves vocacions científiques i, en definitiva, apropar més i millor la ciència a la societat i la societat a la ciència.

Encara queda, però, molt per fer.

Segons l'eurobaròmetre publicat el novembre del 2014 sobre Recerca i innovació responsables», un 77 % dels europeus creu que la ciència i la tecnologia tenen un impacte positiu en la societat, però al mateix temps, un 55% del públic enquestat demana més participació en les decisions sobre qüestions de caire científic. Tanmateix, s'ha de progressar més en algunes qüestions que contribuirien a obtenir un sistema de recerca i innovació més obert, transparent i inclusiu, i alhora més eficient en l'impacte que produeix, com ara la igualtat de gènere, la publicació oberta dels resultats de la ciència o la integrat en la recerca.

En aquest context s'emmarca RRI Tools (www.rri-tools.eu), un projecte europeu liderat per la Fundació Bancària “la Caixa” que promou el progrés de la recerca i la innovació responsables (RRI) a Europa, un concepte clau en el Programa Horitzó 2020 de la Comissió Europea. El projecte té com a objectiu oferir eines digitals a investigadors, innovadors, institucions de recerca i altres actors del sistema per a facilitar la implementació de l'RRI i dels seus aspectes clau a fi de contribuir a dur a terme una recerca més oberta, inclusiva, democràtica i propera a les necessitats dels ciutadans.

Context

Davant aquest diagnòstic i la presa de consciència dels responsables de les polítiques científiques i de recerca en l'àmbit europeu, es van posar en marxa diverses iniciatives i programes amb l'objectiu de fer visible el benefici de l'impacte de la ciència en la vida quotidiana dels ciutadans europeus i de caminar cap a una ciència més oberta i participativa. Si bé els conceptes de difusió i impacte han estat presents des de fa temps en les convocatòries dels diferents programes marc de recerca de la Comissió Europea, en les darreres convocatòries de l'últim programa marc (FP7), i especialment en la continuació per al període 2014-2020, l'Horitzó 2020, es va començar a introduir el concepte d'RRI.

El concepte RRI considera que els projectes científics i de recerca han de contenir quatre dimensions: anticipació i reflexió (preveure el futur i analitzar com les dinàmiques del present defineixen les trajectòries de la recerca), inclusió (la participació d'una gran diversitat d'actors,

com ara usuaris, ONG, etc., en les primeres fases del procés de desenvolupament de la ciència i la tecnologia) i capacitat de resposta mútua (donar resposta al nou coneixement i a les noves perspectives, opinions i normes). Igualment hauria d'incorporar tres requeriments: diversitat (criteri clau per a avaluar processos interactius d'elaboració de polítiques), obertura i transparència (facilitar el coneixement comprensible) i canvi adaptatiu (que descriu com un procés d'RRI ha d'estar obert al canvi transformatiu). En aquest sentit, la Fundació Bancària "la Caixa", juntament amb vint-i-cinc organitzacions més, va presentar el projecte RRI Tools. L'objectiu principal d'aquesta iniciativa és desenvolupar un conjunt de recursos digitals per tal d'assessorar, formar, difondre i posar en pràctica l'RRI. Es tracta d'un gran projecte pel nombre de participants (26 membres), el pressupost (uns 6,9 M€) i la durada (3 anys).

La Fundació Bancària "la Caixa" té com a missió «contribuir al progrés de les persones i de la societat, amb una incidència especial en els col·lectius més vulnerables, sigui per mitjà de programes propis, d'aliances estratègiques o de col·laboracions amb tercers, mitjançant actuacions eficients i, si fa al cas, innovadores, avaluable quant als resultats i susceptibles de ser transferides a altres entitats», tot plegat orientat per uns objectius de transformació social sostenible i generació d'oportunitats per a les persones. Atès que l'objectiu genèric de l'RRI és apropar la ciència als ciutadans, la Fundació Bancària "la Caixa" va considerar plenament necessari participar en aquesta línia de treball i liderar-la. A més a més, aquest objectiu coincideix estratègicament amb l'objectiu propi de la Fundació d'impulsar el seu procés d'internacionalització.

El projecte RRI Tools és impulsat per un consorci de vint-i-sis socis de dinou països europeus amb representants dels diferents actors interessats: comunitat científica, societat civil, decisors públics, comunitat educativa i indústria. És format per quatre fundacions, deu museus de ciència, quatre universitats i centres de recerca (com IrsiCaixa) i tecnològics, entre altres entitats. El consorci es completa amb sis xarxes europees relacionades amb l'educació formal i no formal (European Schoolnet), la indústria (European Business and Innovation Network), els museus de la ciència europeus (ECSITE), les *science shops* (Living Knowledge Network) i les fundacions de recerca europees de l'European Foundation Center. Un dels valors que aporta el consorci és l'ampli radi d'acció, gràcies a la implicació de una xarxa composta per dinou centres d'activitat i comunitats de pràctiques en trenta països d'Europa.

Implementació

La Fundació Bancària "la Caixa", juntament amb la resta de socis del projecte, va començar a treballar en la proposta a finals del 2012, la qual presentà a la convocatòria que va tancar l'estiu del 2013. L'acceptació i la posada en marxa del projecte es va fer a principis del 2014. La fase d'elaboració de la proposta, liderada per la Fundació, va ser clau, ja que es va construir un argumentari sòlid i es van definir els objectius que calia assolir i les tasques que havia de dur a terme cada soci. Vist amb la perspectiva que dona el fet d'haver superat l'equador de

l'execució del projecte, l'elaboració d'un pla de treball clar i estructurat ha permès avançar i executar les accions, a més d'evitar malentesos i passos en fals.

L'objectiu global definit per al projecte RRI Tools és «desenvolupar un conjunt de recursos digitals per tal d'assessorar, formar, difondre i posar en pràctica l'RRI sota Horitzó 2020». El principal repte inicial va ser analitzar les actuals definicions d'RRI, desenvolupar una definició pròpia d'RRI, fer un mapatge dels principals actors i recollir i analitzar bones pràctiques i estàndards en l'RRI que ja s'estan posant en pràctica arreu d'Europa, una gran informació difosa mitjançant projectes i organitzacions. Tot això va ser possible gràcies a l'organització de trenta tallers, aproximadament, arreu d'Europa, on van participar unes quatre-centes institucions.

Cal destacar dos elements que van sorgir en l'execució del projecte. D'una banda, la capacitat d'integració del coneixement teòric que aporten les universitats i la capacitat d'impacte de les xarxes membres del consorci. Aquest element no ha estat sempre fàcil de compassar, ja que el concepte RRI l'han treballat des de fa temps els grups universitaris implicats però és molt nou per a les xarxes d'organitzacions encarregades de divulgar-lo. D'altra banda, la capacitat de penetració a través dels agents locals (*hubs*) encarregats de difondre els resultats del projecte. gràcies, majoritàriament, a les diferents xarxes implicades (empresarials, *science shops*, museus, etc.), que actuen com a paraigües.

Avaluació

El lideratge de la Fundació Bancària "la Caixa", amb la propera col·laboració d'IrsiCaixa, ha permès que s'hagin assolit la majoria dels objectius establerts inicialment, quan encara queda aproximadament una tercera part del calendari fixat per a finalitzar el projecte. Aquesta experiència consolida el posicionament de la Fundació com a agent de difusió i divulgació científica i tecnològica (reforçant les activitats que es fan a través de CosmoCaixa i altres centres, etc.). Així, es reafirma el seu suport a la investigació en ciències de la vida i de la salut, i també en ciències socials i humanitats, amb propostes com ara RecerCaixa, una iniciativa conjunta de l'Obra Social "la Caixa" i l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP). A més a més, el projecte és per a la Fundació una font d'aprenentatge que l'ajuda, d'una banda, a donar sentit estratègic a l'Àrea de Recerca i Coneixement i, de l'altra, a incorporar l'RRI en les activitats pròpies de divulgació i de suport a la ciència.

Com a conclusió, es reafirma que la Fundació s'està posicionant internacionalment com un referent en el concepte d'RRI i la consegüent aplicació. N'és una prova el fet que també ha participat en les noves convocatòries del Programa Horitzó 2020 de la Comissió Europea amb projectes com ara *Opening Research organization in the European Research Area* i *Moving from constraints to opening, from red lines to new frames in H2020*. Ambdós conviden a utilitzar els resultats d'RRI Tools com a referència d'excel·lència.

